

AIŠKINAMASIS RAŠTAS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS BRANDUOLINĖS ENERGIJOS ĮSTATYMO NR. I-1613
2, 15, 34 IR 36 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO

1. Teisės akto projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos branduolinės energijos įstatymo Nr. I-1613 2, 15, 34 ir 36 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto (toliau – Įstatymo projektas) tikslas – aiškiai nustatyti nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių branduolinės energetikos objektų fizinę apsaugą ir šių objektų apsaugos zonų kontrolę užtikrinančius subjektus, prievolę asmenims, esantiems branduolinės energetikos objekto riboto patekimo zonoje, paklusti objekto fizinę apsaugą vykdančių pareigūnų reikalavimams, ir apibrėžti „zonos kontrolės“ sąvoką.

Šiuo metu visų Lietuvos Respublikos teritorijoje esančių branduolinės energetikos objektų (branduolinės (atominės) elektrinės pirmojo ir antrojo energijos blokų, panaudoto branduolinio kuro saugyklų ir kitų radioaktyviųjų atliekų tvarkymo įrenginių) eksploatuojanti organizacija yra VĮ Ignalinos atominė elektrinė (toliau – VĮ IAE). Vadovaujantis Lietuvos Respublikos branduolinės energijos įstatymo (toliau – BEĮ) 15 straipsnio 5 punktu, iki 2021 m. sausio 1 d. visų branduolinės energetikos objektų, išskyrus Maišiagalos radioaktyviųjų atliekų saugyklą (toliau – MS), fizinę apsaugą privalėjo vykdyti Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos įgaliotos institucijos (anksčiau Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos, paskutinius metus Viešojo saugumo tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau – VST), nes šie branduolinės energetikos objektai buvo Lietuvos Respublikos pasienio ruože.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė (toliau – Vyriausybė) 2020 m. birželio 10 d. nutarimu Nr. 598 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. gegužės 30 d. nutarimo Nr. 548 „Dėl pasienio ruožo ribų ir valstybės sienos apsaugos zonos ribų bei Lietuvos Respublikos gyvenamųjų vietovių, priskirtų pasienio ruožui, sąrašo patvirtinimo“ pakeitimo“ Utenos apskrities Zarasų rajono ir Ignalinos rajono savivaldybių teritorijoje pakeitė pasienio ruožo ribas taip, kad nuo 2021 m. sausio 1 d. visi VĮ IAE branduolinės energetikos objektai nepatenka į pasienio ruožą. Dėl šios priežasties Vidaus reikalų ministerija ar jos įgaliotos institucijos nuo 2021 m. sausio 1 d. neturi prievolės vykdyti ir užtikrinti VĮ IAE branduolinės energetikos objektų fizinės apsaugos.

Pastebėtina, kad, vadovaujantis BEĮ 15 straipsnio nuostatomis, Vidaus reikalų ministerijai ar jos įgaliotai institucijai yra priskirtos ir kitos su VĮ IAE branduolinės energetikos objektų fizine sauga susijusios funkcijos, tokios, kaip vykdyti branduolinės energetikos objektų apsaugos reagavimo pajėgų funkcijas, sudaryti, koordinuoti ir vykdyti branduolinės energetikos objektų antiteroristinės ir antiintervencinės tarpžinybinės sąveikos planus ir kt. Nepaisant to, kad šiuo metu Vidaus reikalų ministerija ar jos įgaliota institucija neprivalo vykdyti VĮ IAE branduolinės energetikos objektų fizinės apsaugos, ji ir toliau lieka subjektu, dalyvaujančiu užtikrinant VĮ IAE branduolinės energetikos objektų fizinę saugą.

Įstatymo projektu siūloma nekeisti subjektų, šiuo metu dalyvaujančių užtikrinant VĮ IAE branduolinės energetikos objektų fizinę saugą, skaičiaus. Pažymėtina, kad visų šių subjektų (VĮ IAE, Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos, Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento, Vidaus reikalų ministerijos ar jos įgaliotos institucijos) veikla finansuojama valstybės lėšomis. Jei būtų paskirtas dar vienas papildomas subjektas, kuris dalyvautų vykdamas ir užtikrinant VĮ IAE branduolinės energetikos objektų, išskyrus MS, fizinę apsaugą, tai pareikalautų papildomų valstybės lėšų. Šis naujas subjektas patirtų ne tik papildomas administracines išlaidas, bet ir išlaidas, susijusias su papildomų ne tik fizinei apsaugai būdingų funkcijų vykdymu, pavyzdžiui, patirtų papildomas išlaidas dalyvaujantys licencijos turėtojo atliekamame branduolinės energetikos objekto fizinės saugos sistemos efektyvumo vertinime, Vidaus reikalų ministerijos ar jos įgaliotos institucijos organizuojamose kovinės parengties taktinėse pratybose ir kt.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymo (toliau – Objektų apsaugos įstatymas) 1 priedo 1 punktu ir 4 priedo 1 punktu,

VĮ IAE yra įtraukta į Pirmos kategorijos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių sąrašą, o VĮ IAE branduolinės energetikos objektai, išskyrus MS, yra įtraukti į Nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įrenginių ir turto sąrašą. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad pagal Objektų apsaugos įstatymo 18 straipsnio 4 dalį, Vyriausybė 2015 m. spalio 19 d. nutarimu Nr. 1090 „Dėl vidaus reikalų ministro valdymo srities įstaigų saugomų pirmos ir antros kategorijos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių ir joms priklausančių ar jų valdomų nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įrenginių ir turto bei kitų svarbių valstybės objektų, taip pat Lietuvos Respublikos vadovybės apsaugos tarnybos saugomų svarbių valstybės objektų“ (toliau – Nutarimas dėl saugomų objektų) pavedė VST vykdyti dalies svarbių įmonių ir joms priklausančių ar jų valdomų nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įrenginių ir turto fizinę apsaugą. Už nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių ir nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įrenginių ir turto, kurie neįtraukti į Nutarimą dėl saugomų objektų, fizinės apsaugos organizavimą lieka atsakingi nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių vadovai.

Atsižvelgiant į pirmiau pateiktą informaciją, **siūloma nekeisti VĮ IAE susiklosčiusios ilgametės branduolinės energetikos objektų fizinės apsaugos vykdymo praktikos**, tai yra pavesti Vidaus reikalų ministerijai ar jos įgaliotai institucijai ir toliau vykdyti branduolinės energetikos objekto (objektų), išskyrus MS, fizinę apsaugą.

BEĮ 34 straipsnio 2 dalis numato atvejus, kai branduolinės energetikos objekto fizinės saugos tikslams pasiekti Valstybinė atominės energetikos saugos inspekcija nustato papildomas branduolinės energetikos objekto apsaugos zonų rūšis, esančias saugomos zonos viduje. Atsižvelgiant į šiuo metu esančią praktiką bei sukauptą patirtį, Įstatymo projektu siūloma nustatyti, kad riboto patekimo ir saugomos zonos kontrolę vykdytų Vidaus reikalų ministerija ar jos įgaliota institucija, o licencijos turėtojai būtų pavesta vykdyti papildomų branduolinės energetikos objekto apsaugos zonų kontrolę. Tokiu būdu esama praktika būtų įtvirtinta įstatymu.

Atsižvelgiant į tai, kad Įstatymo projekte numatoma branduolinės energetikos objekto (objektų), išskyrus MS, fizinę apsaugą pavesti vykdyti Vidaus reikalų ministerijai ar jos įgaliotai institucijai, jos konkrečiai neįvardinant, ir įvertinant tai, kad fizinė apsauga turi būti užtikrinama ne tik dirbant įprastiniu darbo laiko režimu, bet ir ekstremaliųjų situacijų atvejais, manoma, kad branduolinės energetikos objekto riboto patekimo zonos kontrolės vykdytojas taip pat turi būti Vidaus reikalų ministerija ar jos įgaliota institucija, o ne skiriamas įstatymu, kaip tai dabar reglamentuota BEĮ 36 straipsnio 10 dalyje.

Siekiant aiškumo santykiuose tarp vidaus reikalų ministro valdymo srities įstaigų pareigūnų, vykdančių branduolinės energetikos objekto riboto patekimo zonos kontrolę, ir jų tikrinamų asmenų, siūloma nustatyti, kad asmenys, esantys nurodytoje zonoje, privalo paklusti pareigūnų, jiems atliekant zonos kontrolę, reikalavimams, tai yra privalo sustabdyti transporto priemonės, pateikti asmens, transporto priemonės, gabenamų daiktų dokumentus, sudaryti galimybes apžiūrėti transporto priemonės, gabenamus daiktus ir vykdyti kitus pareigūnų reikalavimus.

Siūlant įvardytus BEĮ pakeitimus, iškilo būtinybė nustatyti naują sąvoką – zonos kontrolė. Pažymėtina, kad šios sąvokos apibrėžimas jau yra paminėtas BEĮ 36 straipsnio 10 dalyje. Siūloma į branduolinės energetikos objekto apsaugos zoną patenkančių, iš jos išvykstančių ir (ar) joje esančių asmenų, transporto priemonių, gabenamų daiktų ir jų dokumentų tikrinamą ir apžiūrą, asmenų, transporto priemonių ir gabenamų daiktų patekimo į apsaugos zoną ribojimą pavadinti zonos kontrole.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymo projektą parengė Energetikos ministerijos Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo skyrius (vedėja Asta Žalnieriuotė, tel. (8 5) 203 4684, papild. 1, el. p. asta.zalnieriuote@enmin.lt, tiesioginė rengėja – patarėja Patricija Ceiko, tel. (8 5) 203 4684, papild. 2, el. p. patricija.ceiko@enmin.lt).

3. Šiuo metu galiojantis Įstatymo projekte aptartų teisinių santykių reglamentavimas

Šiuo metu Vidaus reikalų ministerijai ar jos įgaliotai institucijai pavesta vykdyti VĮ IAE branduolinės energetikos objektų, esančių Lietuvos Respublikos pasienio ruože, fizinės apsaugos vykdymo ir užtikrinimo funkciją. Nuo 2021 m. sausio 1 d. Lietuvos Respublikos pasienio ruože nėra branduolinės energetikos objektų, tai yra už branduolinės energetikos objektų fizinės apsaugos vykdymą ir užtikrinimą visiškai atsako VĮ IAE, kaip licencijos turėtojas.

Asmenų ir transporto priemonių patekimo į saugomą zoną ir į papildomas branduolinės energetikos objekto apsaugos zonas kontrolę pavesta licencijos turėtojai.

Branduolinės energetikos objektų riboto patekimo zonos kontrolę pavesta vykdyti Viešojo saugumo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos ir Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos pareigūnams.

Asmenims, esantiems branduolinės energetikos objekto riboto patekimo zonoje, įstatymu nėra nustatyta prievolė paklusti objekto fizinę apsaugą vykdančių pareigūnų reikalavimui sustabdyti transporto priemones, pateikti asmens, transporto priemonės, gabenamų daiktų dokumentus, sudaryti galimybes apžiūrėti transporto priemones, gabenamus daiktus, vykdyti kitus pareigūnų reikalavimus.

Vidaus reikalų ministerijai ar jos įgaliotai institucijai pavesta vykdyti branduolinės energetikos objektų ir vežamų per Lietuvos Respublikos teritoriją branduolinių medžiagų krovinių apsaugos reagavimo pajėgų funkcijas, įskaitant pagalbos prašymo priėmimą, įvertinimą, teiktinos pagalbos poreikio nustatymą, pagalbos išsiuntimą į įvykio vietą, pagalbos įvykio vietoje užtikrinimą, pagalbos veiksmų koordinavimą.

4. Siūlomos naujos teisinio reglamentavimo nuostatos ir laukiami teigiami rezultatai

Siekiant aiškiai nustatyti nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių branduolinės energetikos objektų fizinę apsaugą ir šių objektų apsaugos zonų kontrolę užtikrinančius subjektus ir jų funkcijas, Įstatymo projektu siūloma įtvirtinti tokias nuostatas:

1) Numatyti naują sąvoką *zonos kontrolė* – į branduolinės energetikos objekto apsaugos zoną patenkančių, iš jos išvykstančių ir (ar) joje esančių asmenų, transporto priemonių, gabenamų daiktų ir jų dokumentų tikrinamas ir apžiūra. Taip pat asmenų, transporto priemonių ir gabenamų daiktų patekimo į apsaugos zoną ribojimas.

2) Vidaus reikalų ministerijai ar jos įgaliotai institucijai pavesti vykdyti ir užtikrinti branduolinės energetikos objekto (objektų), išskyrus Maišiagalos radioaktyviųjų atliekų saugyklą, fizinę apsaugą, įskaitant riboto patekimo ir saugomos zonų kontrolę, pagal Valstybinės atominės energetikos saugos inspekcijos viršininko nustatytus reikalavimus.

3) Jei Valstybinė atominės energetikos saugos inspekcija, įgyvendindama BEĮ 22 straipsnio 1 dalies 3 punktą, nustatytą papildomas branduolinės energetikos objekto apsaugos zonų rūšis, esančias saugomos zonos viduje, licencijos turėtojai pavesti vykdyti šių papildomų branduolinės energetikos objekto apsaugos zonų kontrolę.

Siekiant mažinti galimų konfliktų tarp branduolinės energetikos objekto riboto patekimo zonos kontrolę vykdančių pareigūnų ir jų tikrinamų asmenų atsiradimo galimybę, siūloma numatyti asmenims, esantiems branduolinės energetikos objekto riboto patekimo zonoje, prievolę paklusti Vidaus reikalų ministerijos ar jos įgaliotos institucijos pareigūnų reikalavimui sustabdyti transporto priemones, pateikti asmens, transporto priemonės, gabenamų daiktų dokumentus, sudaryti galimybes apžiūrėti transporto priemones, gabenamus daiktus, vykdyti kitus pareigūnų reikalavimus.

Pažymėtina, kad Įstatymo projekto nuostatos atitinka tarptautinę gerąją branduolinės energetikos objektų fizinės apsaugos ir šių objektų apsaugos zonų kontrolės organizavimo praktiką.

Vidaus reikalų ministerijos ir VST prašymu siūloma tiksliau apibrėžti reagavimo pajėgų funkcijas, tai yra nurodyti, kad Vidaus reikalų ministerija ar jos įgaliota institucija vykdo reagavimo į neteisėtą veiklą pajėgų funkcijas – priima pagalbos prašymą, įvertina, nustato teiktinos pagalbos poreikį, išsiunčia pagalbą į įvykio vietą, užtikrina pagalbą įvykio vietoje, koordinuoja pagalbos veiksmus – branduolinės energetikos objektų apsaugos zonose ir branduolinių medžiagų krovinių vežimo per Lietuvos Respublikos teritoriją metu;

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant Įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus Įstatymo projektą neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Įstatymo įtaka kriminogeninei situacijai, korupcijai

Įstatymo projektas kriminogeninei situacijai ir korupcijai neigiamos įtakos neturės.

7. Įstatymo įgyvendinimo įtaka verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymo projektas neturės įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

8. Ar įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymo projektu siūlomos nuostatos neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus Įstatymo projektą, kitų įstatymų keisti nereikės.

10. Įstatymo projekto rengimas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos ir Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, įstatymo projekto sąvokų ir jas įvardijančių terminų įvertinimas Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų.

Įstatymo projekte siūloma įtvirtinti nauja sąvoka suderinta Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

11. Įstatymo projekto atitiktis Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisei

Įstatymo projektas neprieštarauja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos nuostatomis bei Europos Sąjungos teisei.

12. Įstatymui įgyvendinti reikalingi įgyvendinamieji teisės aktai – kas ir kada juos turėtų priimti

Įstatymo projektui įgyvendinti reikės pakeisti:

– Vyriausybės 2019 m. liepos 3 d. nutarimą Nr. 670 „Dėl Branduolinės energetikos objekto, branduolinės energetikos objekto aikštelės, branduolinių ir branduolinio kuro ciklo medžiagų fizinės saugos užtikrinimo organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“;

– Vidaus reikalų ministro 2015 m. birželio 5 d. įsakymą Nr. 1V-457 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos branduolinės energijos įstatymo 15 straipsnį“.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymo projektui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Įstatymo projekto nuostatomis įgyvendinti papildomų valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondo lėšų nereikės.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Specialistų vertinimų ir išvadų negauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia įstatymo projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis
„Branduolinės energetikos objekto fizinė apsauga“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai
Papildomi įstatymo projekto pagrindimai ir paaiškinimai nėra reikalingi.
